

THE COMPANY "DEL c.z." (CZECH REPUBLIC)
NES NOVA DUBNICA sro (SLOVAK REPUBLIC)
UNIVERSITY OF MALAYSIA PAHANG (MALAYSIA)
UNIVERSIDAD NACIONAL AUTÓNOMA DE MÉXICO (MÉXICO)

DEVELOPMENT OF THE EDUCATIONAL SYSTEM: EUROPEAN VECTOR

MATERIALS
OF THE IV INTERNATIONAL RESEARCH
AND PRACTICAL INTERNET CONFERENCE

September, 15, 2023

Zdar nad Sazavou, 2023

DEL c.z.

DEL c.z. Strojírenská 38, 591 01 Žďár nad Sázavou, CZECH REPUBLIC

Materials of the IV International Research and Practical Internet Conference "Development of the Educational System: European Vector", - 2023.

ISBN 978-966-8796-19-8

Development of the educational system : European vector : Materials of the IV International research and practical internet conference (September, 15, 2023) : collection of abstracts // for the general ed. Ph.D Serhii Onyshchenko. - Zdar nad Sazavou : "DEL c.z.", 2023. - 43 s.

The collection includes materials of the IV International Research and Practical Internet Conference "Development of the Educational System: European Vector". The materials of the collection will be useful for researchers, scientists, graduate students, researchers, teachers, students

The author is responsible for the content of the articles and the correctness of the citation.

© Authors, 2023

© DEL c.z., 2023

CONTENT

BIOLOGICAL SCIENCES. ECOLOGY

Коробчук Л.І.

Сучасні педагогічні та науково-дослідницькі технології підготовки здобувачів екологічних та агрономічних спеціальностей 5

PUBLIC ADMINISTRATION AND ECONOMY

Кириченко Т.Я.

До проблеми методичного забезпечення оцінювання державної підтримки малого та середнього підприємництва 8

HISTORICAL AND LEGAL SCIENCES

Кіпень В.П., Удод М.В.

Проблема внутрішньо переміщених осіб для сучасної України 11

Морозов О.В.

Іспано-американська війна 1898 р.: історіографічний огляд 14

PEDAGOGY AND PSYCHOLOGY

Serhii Onyshchenko

Structure of Information Competence of Future Engineers-Educators 17

Костю С.Й., Чейпеш В.М.

Психологічні особливості виявлення обдарованої дитини 20

Краснов О.В.

Бізнес-освіта в контексті андрагогічного підходу 23

Кутасевич Ю.В., Павлик О.А.

Формування комунікативних умінь в молодших школярів засобом освітніх веб-квестів 26

Мельник І.М.

Особливості соціальної адаптації в дошкільному віці до закладу дошкільної освіти 29

Семенова І.В., Белікова Н.О.

Інноваційні методи навчання майбутніх учителів фізичної культури 32

BASICS OF HEALTH. PHYSICAL CULTURE AND SPORTS

Федорчук М.І., Сергєєва Т.П.

Спортивні челенжі як мотивація до рухової активності учнів середньої школи під час дистанційного навчання 35

PHILOLOGY AND JOURNALISM

Горболіс Л.М., Лисянська В.В.

Екзистенційні засади змалювання образу воїна в романі «Точка нуль»
А. Чеха 39

Скалацька К.С.

Приєм компенсації як засіб перекладцького мистецтва у романі
«Рекреації» Ю. Андруховича 42

BIOLOGICAL SCIENCES. ECOLOGY

СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТА НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКІ ТЕХНОЛОГІЇ
ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ЕКОЛОГІЧНИХ ТА АГРОНОМІЧНИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Коробчук Людмила Іванівна,
Кандидат педагогічних наук, доцент
(Луцький національний технічний університет)

Розвиток освітньої системи України з фокусом на викладання екологічних та агрономічних наук у європейському векторі має вагоме значення, особливо в контексті збереження довкілля та сталого розвитку, підвищення якості сільського господарства, раціонального використання природних ресурсів, забезпечення продовольчої безпеки. Основні напрямки даного процесу охоплюють:

- вивчення актуальних проблем сьогодення;
- рішення екологічних криз;
- актуальні аспекти агрономічних наук;
- інноваційні підходи тощо.

Впровадження інновацій та компетентнісної освіти у еколого-агрономічні дисципліни сприяють особистісному розвитку й покращенню якості вітчизняної освіти та готовності здобувачів до викликів сучасної екологічної та агрономічної сфери.

Європейський досвід із питань якості освіти послужив поштовхом для змін у розвитку освітньої системи вищої школи і, відповідно, нових можливостей у процесі формування майбутнього фахівця.

Сучасне викладання еколого-агрономічних дисциплін та наукових досліджень у закладах вищої освіти на європейському рівні направлене на підготовку здобувачів до сприйняття, розуміння, аналізу й рішення популярних екологічних та агрономічних викликів у нинішньому житті. Та має формувати підґрунтя за допомогою наступних факторів:

1. Інтегрований підхід. Нинішня екологія та агрономія потребують розуміння взаємодії між різними складовими навколишнього природного середовища. Відповідно, викладання повинне бути інтегроване з міждисциплінарними зв'язками для подальшого консультування з експертами різних галузей.

2. Практичні заняття. Еколого-агрономічні дисципліни повинні акцентуватись на практичному застосуванні знань із використанням ефективних методів навчання й дослідження: моніторинг, польові дослідження, екологічний аудит, лабораторні роботи, моделювання тощо.

3. Сталість та екологічна культура (грамотність, виховання, психологія). Еколого-агрономічні курси повинні формувати у майбутнього фахівців екологічну культуру, щоб їм були зрозумілі екологічні проблеми, масштабність можливих наслідків та вміння розробляти шляхи вперед.

4. Сучасні технології. З метою розробки геоінформаційних систем, оцінки впливу на довкілля, екологічного аудиту довкілля чи ґрунтів, екологічного моніторингу, оцінки впливу на довкілля необхідно застосовувати нові технології (для детальнішого дослідження, розробки карт, аналізування, оцінювання, прогнозування).

5. Практичні застосування. Акцентування на застосуванні екологічних знань у сфері агрономії, управління природними ресурсами, екологічного аудиту ґрунтів, територій, підприємств, ПЗФ тощо.

6. Робота над проектами. Залучення здобувачів до досліджень та проектування в подальшому формують в них практичні навички, креативність, самостійність, творчість, компетентність, критичне мислення.

7. Співпраця з галуззю практики. Оновлення курсів із екології та агрономії, а також зацікавлення здобувачів можливе при впровадженні гостьових лекцій, зустрічей із провідними фахівцями, стейкхолдерами тощо.

8. Увага на глобальні проблеми. Врахування глобальних викликів екологічного (погіршення здоров'я людства, забруднення довкілля, стихії та навколишнє природне середовище, проблема відходів, раціональне харчування) та агрономічного характеру (утилізація пестицидів, опустелювання земель, виснаження земель, ерозія ґрунтів, надмірне внесення мінералів та отрутохімікатів, забруднення ґрунтів радіоактивними речовинами, засмічення земельних площ).

9. Оцінювання знань та навичок. З метою оцінення рівня знань та здатності до аналізу й розв'язання важливих еколого-агрономічних проблем необхідно застосовувати різні методи оцінювання, включаючи різні види робіт із здобувачами (практичні заняття, лабораторні роботи, доповіді, виступи на конференціях, захист проекту чи наукового дослідження, презентація своїх ідей).

Для прикладу пропонуємо розробку SWOT-аналізу об'єкту, котрий несе певний екологічний ризик чи екологічну небезпеку. Проаналізувавши й відмітивши його негативні сторони можна змоделювати очікуваний/неочікуваний результат, схематично зобразивши активізацію ризиків чи небезпек; можливі виклики їх зниження; підтримання. Відмітивши сильні й слабкі сторони об'єкту дослідження. Даний вид роботи значно зосереджує здобувача на самостійній роботі, індивідуальному підході, самоаналізі, творчому підході, самоорганізації з застосуванням набутих здобувачем знань та навичок.

SWOT-аналіз допомагає відзначити вагомі фактори, котрі чинять вплив на екологічний чи агрономічний об'єкт, визначити його потенціал та проблеми, а також розробити стратегію для подолання викликів та використання можливостей.

А ширше застосування інноваційних методів навчання: проблемне навчання (робота в команді для рішення конкретних проблем), проектне навчання (розроблення та реалізація власних проектів), ігрові технології (застосування ігор для спостереження, експериментування, дослідження факторів впливу та їх наслідків), використання технологій в реальному часі (для

дослідження реального явища/процесу, в реальному часі й в реальних умовах), застосування онлайн-ресурсів (інтерактивне навчання, вебінари, відеолекції), рольові ігри та симуляції (рішення проблем та суперечок в певній ролі), застосування соціальних мереж (загальний обмін думками та ідеями на певній платформі), польові дослідження (закладання дослідів, проведення тривалих досліджень в натуральному природному середовищі при природних умовах), зворотний зв'язок та оцінювання (застосування методів навчання та оцінювання), сформує навички працювати в команді, формулювати свою думку та прислуховуватись до чужої.

Отже, при виборі й застосуванні вірного методу дослідження й навчання існує висока ймовірність отримання позитивних результатів, необхідних для подальшого розвитку вітчизняної освітньої системи європейського спрямування, а саме:

- формування навичок самостійної роботи;
- самоорганізація та планування роботи;
- розвиток творчих здібностей, екологічної культури;
- вміння працювати в команді;
- вміння розв'язувати екологічні та агрономічні проблеми;
- занурення та поглиблення фахових знань здобувача та інше.

Дана тематика потребує постійного опрацювання й удосконалення.

PUBLIC ADMINISTRATION AND ECONOMY

ДО ПРОБЛЕМИ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ
ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Кириченко Тетяна Ярославівна

Здобувач ступеня Доктор філософії
(Полтавський державний аграрний університет)

Систематизуючи методичні підходи до оцінювання державної підтримки підприємництва, звернемо увагу на важливість знаходження критеріїв визначення її суспільного результату. Відповідно до методичних процедур оцінювання ефективності державної підтримки малого та середнього підприємництва, зазначимо також, що критерії оцінювання мають бути взаємопов'язаними та взаємозалежними і лише в комплексі можуть забезпечити отримання об'єктивної оцінки результату здійснення державою регуляторних заходів.

Використання аналітичного інструментарію оцінки результативності державної підтримки малого і середнього підприємництва має здійснюватися як в статичній – за результатами, отриманими в конкретний період, так і в динамічній – за змінами окремих показників діяльності підприємств в довгостроковому періоді. У процесі оцінювання державної підтримки важливим залишається врахування її масштабів – від локальної підтримки до підтримки на загальнонаціональному та міжнародному рівнях. Застосування комплексного підходу не лише дає уявлення про економічні наслідки державної підтримки підприємництва на місцевому рівні, але й визначає зміни впливу підприємництва на національну економіку та світове господарство [1].

Основним джерелом інформації для проведення оцінювання ефективності державної підтримки малого та середнього бізнесу є статистична звітність підприємств, статистична інформація щодо підприємницької діяльності в розрізі регіонів та дані Державної служби статистики України, а в окремих випадках – дані міжнародних організацій. Використання методу компаративного аналізу має спиратись не на номінальні, а на реальні показники діяльності підприємств, що дозволяє усунути інфляційну похибку. З цією метою пропонується використовувати кореляційний коефіцієнт реальної вартості, як загальну суму щорічних інфляційних індексних зростань, що підтримується й іншими дослідниками [2; 3]. Таким чином, оцінка змін в динамічній економічній процесів буде носити більш реалістичний характер, дозволяючи чіткіше визначати їх специфіку.

Показник приросту кількості підприємств визначається або в абсолютному, або у відносному значенні, дозволяючи оцінювати масштаби та темпи розвитку тих чи інших форм організації бізнесу. Чим ефективнішою є державна політика, тим вищими є темпи приросту кількості підприємств (або їх чисельність залишається стабільною за умови досягнення оптимуму):

$$\Delta\Pi = \Pi_1 - \Pi_0 \text{ або } \Pi_1/\Pi_0,$$

де $\Delta\Pi$ – приріст кількості підприємств даного типу;

Π_1 – кількість підприємств в досліджуваному періоді;

Π_0 – кількість підприємств в базовому періоді.

Оцінювання впливу державного управління на підприємництво, як в соціальному, так і в економічному аспектах, здійснюється не лише за рахунок аналітичного опрацювання статистичної інформації, а й за допомогою проведення соціологічних досліджень шляхом анкетування та опитування вибіркового групи з метою вивчення підприємницького середовища. Результати опитування, проведеного в Полтавському районі Полтавської області у період запровадження воєнного стану, вказують на те, що підприємницькі настрої характеризуються не досить високим оптимізмом, що пов'язано не лише з воєнними небезпеками, а й обумовлено загальною нестабільною ситуацією розвитку економіки в довгостроковому періоді. Більшість підприємців мають обережні прогнози подальшого розвитку свого бізнесу і не сподіваються на підтримку держави. Впевнені в подальшому розвитку бізнесу лише 10% респондентів; мають стабільні умови діяльності – 8% опитаних; мають власні ресурси для зростання лише 12% залучених до опитування підприємців. Щодо залучення кредитів, лише 10% підприємців повністю готові отримати кредит та 12% з них розглядають можливості щодо кредитування; 78% опитаних не готові брати кредити як через проблеми з їх забезпеченням, так і через високі кредитні ставки. Державні пільгові кредити також мало розглядаються малим бізнесом як можливе джерело фінансування, адже їх складно отримати, а кредитні ставки теж досить високі: лише 10% опитаних готові їх взяти, а 13% – виявили часткову готовність до кредитування.

Складною є ситуація і щодо взаємодії між підприємцями та державою, рівень довіри до державних програм з підтримки підприємництва та очікування державної допомоги є дуже низькими. Питома вага тих, хто сподівається на фінансову допомогу в повному чи частковому обсязі склала 32%, а грантову підтримку вважають за можливе отримати 24% підприємців, при тому, що в Полтавській області діє цілий ряд проектів з розвитку ремесел та місцевого підприємництва.

Виходячи з проведеного дослідження слід зазначити, що державі потрібно більш ретельно опрацьовувати інструментарій впливу на підприємництво через формування економічних, соціальних, екологічних та політичних векторів взаємодії з бізнесом на всіх рівнях управління. Для стабілізації розвитку малого та середнього бізнесу та стабілізації економіки країни в цілому уряду в повоєнний період необхідно здійснювати значну кількість структурних зрушень з орієнтацією на інноваційний розвиток суспільства. Важливим на перспективу є й забезпечення реалізації принципів екологічно-соціальної системи економічної діяльності підприємців, формування їх свідомої суспільної відповідальності.

Література:

1. Трегубов О., Клочковська В., Клочковський О. Державне регулювання розвитку малого бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1744/1680> (дата звернення 22.08.2023).
2. Кашлаков О. І. Теоретико-методичні та прикладні аспекти дослідження стану розвитку малого підприємництва в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 14. Частина 1. С. 121-126.
3. Кириченко А. О., Кім Ю. Г. Вплив інфляційних процесів на фінансову безпеку підприємства. *Економіка та держава*. 2009. № 1. С. 13-16.

HISTORICAL AND LEGAL SCIENCES

ПРОБЛЕМА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ДЛЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Кіпень Володимир Порфирович

кандидат філософських наук, доцент (Донецький національний університет
ім.В.Стуса)

Удод Микола Васильович

кандидат юридичних наук, доцент (Вінницький державний педагогічний
університет ім. Михайла Коцюбинського)

Феномен ВПО появився в Україні в 2014 році з початком російської агресії, анексії Криму і захоплення значної території Донецької і Луганської областей. Це стало для країни великою проблемою. Окупація цієї території України створила велику кількість внутрішньо переміщених осіб. Більшість їх перемістилися на підконтрольну Уряду України територію понад дев'ять років тому. Вони досі не мають змоги повернутися до попереднього місця проживання, бо житло пошкоджене чи зруйноване, територія все ще не деокупована, там продовжуються бойові дії. Ця перша «хвиля» ВПО частково вже інтегрувалась у нові громади, проте для великої їх кількості все ще невирішеними лишаються питання розміщення та забезпечення житлом, пошуку постійного джерела доходів, відновлення своїх прав, захисту інтересів. Державна політика за цей час напрацювала норми і підходи по якійсь підтримці ВПО, зняттю перешкод у реалізації їх прав, наданню доступу до адміністративних, соціальних, освітніх послуг. Створювались умови для посилення спроможності приймаючих ВПО громад.

Повномасштабне вторгнення російських військ 24 лютого 2022 року поставило країну і народ на грань виживання. Війська агресора просунулись вглиб території на тисячокілометровому кордоні, принесли руйнування, смерті, терор та поневіряння десяткам мільйонів українських громадян. Проблема ВПО набула нового масштабу, стала не просто гуманітарним викликом, а величезною соціальною драмою для країни і гуманітарною кризою світового рівня.

Зміну масштабу викликів можуть демонструвати офіційні цифри внутрішнього переміщення після початку повномасштабної війни. До 24 лютого 2022 р. в Єдиній інформаційній базі даних про внутрішньо переміщених осіб обліковувалися 1 470 072 такі особи. Станом на 3 січня 2023 р. кількість зареєстрованих ВПО становила 4 856 907 осіб, що не повною мірою відповідає кількості осіб, які зазнали внутрішнього переміщення. За даними Міжнародної організації з міграції, станом на січень 2023 р. кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні становила понад 5,3 мільйона.¹ За міжнародними оцінками, у 2023 році кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні перевищує 7 мільйонів осіб.

Держава і суспільство опинилось перед величезними викликами. Державну політику треба було негайно трансформувати під нові реалії, створювати нові інструменти забезпечення безпеки, вивозу найбільш вразливих груп з

небезпечних місць, розташування у місцях евакуації, надання соціальної і гуманітарної допомоги. Парламент і Кабінет міністрів в перший місяць повномасштабного вторгнення підготували і прийняли низку нормативних документів, реагуючи на гострі потреби ситуації. При цьому можна стверджувати, що впровадження нової політики підтримки ВПО зіткнулося із значними складнощами, збоями. Державні інститути, органи місцевого самоврядування не завжди успішно справлялися з таким масивом проблем, особливо щодо заходів першого реагування та надання соціальної підтримки переселенцям в перші місяці після переміщення. Проблем було б набагато більше, якби не активне включення українського громадянського суспільства, волонтерів-добровольців і міжнародних донорських організацій та великої кількості людей зі всього світу. Всі вони шукали ресурси і кошти, організовували, закупували, доставляли, розподіляли допомогу постраждалим від війни в Україні. Завдяки всім цим зусиллям гуманітарну катастрофу в Україні вдалося відвернути. Цей результат при всіх заувагах можна вважати надихаючим, враховуючи те, що весь цей час держава і народ вели війну на межі всіх сил, захищаючи країну від безжалісного агресора.

Проте вже в 2023 році стали більш видимі недосконалості, вузькі місця попередньої реактивної державної політики в питаннях внутрішньо переміщених осіб. Виникає розуміння необхідності більш ефективної і комплексної політики з осмисленими цілями і тривалішим періодом планування. Прийнята Урядом весною 2023 року Стратегія державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року спробувала окреслити основні абрисы оновленої політики.

Стратегія стверджує, що «пріоритетним напрямом у політиці щодо захисту прав внутрішньо переміщених осіб на найближчий період повинно стати прийняття коротко- та середньострокових рішень, спрямованих на впровадження ефективних механізмів задоволення базових потреб людини та забезпечення доступу до послуг, посилення здатності громад сприяти адаптації внутрішньо переміщених осіб та ефективно реагувати на нові виклики, раціональне використання ресурсів громад і бюджетів усіх рівнів, а також підтримка осіб, які мають намір повернутися до покинутого місця проживання.»ⁱⁱ Держава планує здійснити всі належні і доступні заходи для розв'язання проблем та мінімізації негативних наслідків, пов'язаних з внутрішнім переміщенням.

Однією з ключових концептуальних установок прийнятої Стратегії є наступне переосмислення цілей політики держави щодо ВПО. «Стратегія є елементом коротко- та середньострокової державної політики, спрямованої на створення умов, за яких внутрішньо переміщені особи, за винятком найбільш уразливих категорій, не потребуватимуть спеціальної допомоги чи захисту у зв'язку з їх переміщенням і зможуть в повному обсязі користуватися своїми конституційними правами без будь-якої дискримінації, в тому числі за походженням чи фактом внутрішнього переміщення.»ⁱⁱⁱ Мова йде про переорієнтацію державної політики з в основному мінімальних соціальних виплат

і роздачі гуманітарної допомоги на створення мотивації для активностей у вирішенні своїх потреб самих ВПО, в першу чергу працездатного населення.

В документі мета Стратегії сформульована в двох групах задач. Одні для всього масиву ВПО в Україні, другі - для окремих груп переселенців. Спільною для всіх метою є зменшення впливу негативних наслідків внутрішнього переміщення, зумовленого збройною агресією проти України, на громадян України, шляхом запровадження комплексних та дієвих механізмів державного реагування на виклики, які виникають з моменту прийняття особою рішення про переміщення. Друга частина орієнтує на особливості політики щодо двох груп ВПО, тих, хто проживатиме в нових громадах тривалий період і тих, хто повертатиметься до попереднього місця. Тому для першої групи наголос політики робиться на сприяння їх соціальній адаптації та інтеграції в приймаючій громаді. Для другої групи, політика сприяння у разі добровільного повернення особи до покинутого місця проживання та її реінтеграції.

Для реалізації цих задач все ще необхідно розробити цілу низку нормативних документів. Кабінет Міністрів і парламент помітно запізнюються з цим. Так, лише 1 вересня 2023 року Уряд затвердив Порядок функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб Постановою №930. Таких неврегульованих юридично проблем ВПО залишається все ще немало. Дати ці інструменти покращення стану вимушених переселенців важливо для приймаючих громад, адже ВПО це значний людський, професійний, підприємницький ресурс, який може їх підсилити. Зробити їх більш стійкими перед викликами воєнного часу і при майбутній відбудові країни.

ⁱ URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-2023-%D1%80#Text>

ⁱⁱ Там же.

ⁱⁱⁱ Там же.

ІСПАНО-АМЕРИКАНСЬКА ВІЙНА 1898 р.:
ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД

Морозов Олег Вікторович

Доктор історичних наук, доцент

(Університет митної справи та фінансів, Дніпро)

Актуальність роботи пов'язана з недостатнім рівнем розробки вітчизняними істориками проблематики історії військових конфліктів останнього десятиріччя XIX – початку XX ст. Особливо це стосується дослідження ролі та місця морської сили у вирішенні локальних міжнародних суперечок зазначеного періоду. Особливо, на нашу думку це стосується іспано-американської війни 1898 р.

З 1510 р. іспанці розпочинають ґрунтовно експлуатувати острів Куба, а з 1524 р. завозити африканців-рабів. З часом частина іспанців остаточно зв'язала своє життя з Кубою, що надало поштовх для формування нової місцевої соціальної групи – креолів. З часом економічні та політичні інтереси кубинських креолів та метрополії все частіше не збігаються і поширюються ідеї незалежності Куби від Іспанії. У 1818 р. іспанський уряд скасовує заборону на торгівлю Куби з іншими країнами, що поступово переорієнтувало місцеву промисловість на ринок ПАСШ. Загострення кризи відносин між кубинцями та іспанською адміністрацією переросло у відкрите повстання та війну яка тривала десять років (1868–1878). За результатами миру між кубинськими повстанцями та іспанською адміністрацією креоли отримали право делегувати до іспанських кортесів 24 депутата. Але основна загроза для іспанської Куби полягала в іншому. Після скасування заборони торгівлі для Куби продовжували зміцнюватись економічні зв'язки з ПАСШ. Обсяги інвестованих капіталів північно-американських ділок постійно зростали, особливо в цукрову промисловість. На 1898 р. товарообіг між Кубою і ПАСШ перевищував 102 млн. долл., а загальний обсяг інвестицій складав – 50 млн. дол. Таким чином, щоб утримати Кубу, Іспанія, країна з населенням 18 млн. чоловік, з яких лише менше 1 млн. було зайнято в промисловості змушена вступити в боротьбу з багаточисельними ресурсами державою і населенням 80 млн. чоловік.

Після того як ПАСШ вийшли широким фронтом на узбережжя Тихого океану, серед американських підприємців набувають популярності ідеї проникнення на азійські ринки. Ідеологічним підґрунтям таких ідей стали роботи американських істориків Д. Фіске та Д. Стронга, що побачили світ у 1885 р. і відверто закликали до анексіонізму. У подальшому, до кагорти політиків та інтелектуалів, що дискутували з приводу розширення північно-американського впливу додалися і військові. В 1890 р. побачила світ книга викладача Ньюпортського військово-морського коледжу Альфреда Мехена "Вплив морської сили на історію", в якій розкривалась роль морської сили для створення майбутньої торговельної імперії ПАСШ. Ще раніше, А. Мехен в публікації 1883 р. "Води Мексиканського заливу та внутрішні води Сполучених Штатів" вказував на необхідність експансії до країн Карибського басейну з метою забезпечення контролю за майбутнім Панамським каналом.

Аналіз досліджень північноамериканських дослідників дозволяє виділити наступні центральні тези, які пояснюють причини та наслідки конфлікту з Іспанією. Перший: частина істориків розцінюють результати війни з Іспанією у контексті перетворення США на імперську державу. Слід відзначити, що північноамериканськими істориками традиційно і дуже активно вживалась теза, яка пояснювала причини війни, бажанням американського уряду допомогти кубинцям скинути «репресивний» іспанський режим правління. Дослідники першої половини ХХ ст. часто трактували втягнення у війну як непотрібне, невмотивоване, підбурене агресивними настроями окремих кіл американського суспільства. Саме на цьому акцентує увагу В. Міліс, намагаючись довести, що президент США В. Мак-Кінлі втягнув країну у війну з Іспанією під тиском громадської думки. Після Другої світової війни погляди американської історичної спільноти дещо змінюють акценти у трактуванні причин іспано-американського конфлікту. На перше місце висувуються прагматичні причини. А саме тиск на уряд Сполучених Штатів з боку великих промислових та торгових корпорацій, які бачили у Карибських островах широкі економічні можливості, а володіння Філіппінами розцінювали як плацдарм для вторгнення на індокитайський та китайський ринки. У. Лафібер також погоджується із думкою багатьох своїх попередників про те, що певним стимулом до експансіоністської зовнішньої політики стала економічна депресія у США, що розпочалась ще з 1870-х рр., однак загострилася у 1893–1896 рр. Таким чином початок іспано-американської війни 1898 р. стимулював вихід економіки Сполучених Штатів з кризи.

Іспано-американська війна 1898 р. стала справжнім тріумфом військово-морських сил США. Мова йде про дві морські перемоги: бій при Кавіте на Філіппінських островах 1 травня 1898 р. та розгром іспанської ескадри у Сант'яго-де-Куба 2 липня. Першими узагальнюючими працями про хід іспано-американської війни стали роботи американського військово-морського теоретика та історика А. Мехена, відомого англійського морського історика кінця ХІХ першої половини ХХ ст. Х. Вільсона, німецького адмірала А. Штенцеля. Із зазначених авторів найбільш якісно і об'єктивно події протистояння на морі флотів США та Іспанії висвітлив А. Штенцель. Він надав розгорнутий критичний аналіз планів використання військово-морських сил. Характеристику технічного стану ворогуючих флотів, їх матеріальне забезпечення на театрі військових дій. В 1980-х рр. завдяки новим дослідженням іспанських істориків (А. Родрігес Гонсалес, А. Анка Аламільйо) актуальність теми іспано-американської війни знову зростає. Вони запропонували методику дослідження подій конфлікту через призму аналізу військово-морської та технічної політики іспанського уряду і морського міністерства починаючи з 1881 р. Реалізація такої методики дозволяє зменшити вплив на процес дослідження фактору «післязнання» і дозволяє зрозуміти мотивацію та причини, що підштовхували американців та іспанців до відповідних кроків. На сучасному етапі розвитку історіографії зазначеної проблематики знаходять своє місце і комбіновані методики дослідження. Мова йде про інтеграцію математичного аналізу і джерелознавства. І дослідницьким

полем виступили морські бої часів іспано-американської війни 1898 р. Вагоме місце займають публікації М.В. Мітюкова, присвячені різним аспектам історії іспанського флоту, та його участі у війні з США 1898 р. Авторський прийом М.Мітюкова полягає у дослідженні різноманітних аспектів військових дій на морі у 1898 р. через індивідуальну історію окремих кораблів Іспанії та США, що брали участь у морських кампаніях. Визнанням якості наукових досліджень М. Мітюкова стало його обрання у 2007 р. членом-кореспондентом Іспанської Королівської Морської Академії наук (*Academico Correspondiente, Real Academia de la Mar.*), а також нагородженням іспанським орденом «*Labore et scientia*». Відносно морської складової історії цього конфлікту, то свого часу чекають такі питання як то: матеріально-технічне та тилове забезпечення флотів під час війни 1898 р., вплив конфлікту на морські комунікації і перевезення в Атлантичному і Тихому океані, бойова підготовка у флотах Іспанії та США напередодні зіткнення.

PEDAGOGY AND PSYCHOLOGY

**STRUCTURE OF INFORMATION COMPETENCE OF FUTURE ENGINEERS-
EDUCATORS**

Serhii Onyshchenko,
PhD, Associate Professor
(Berdyansk State Pedagogical University)

One of the priority directions of informatization of society is the process of informatization of education, which involves the use of the latest information technologies, methods and means of informatics to implement the ideas of developmental education, intensification of all levels of the educational process, and increase its efficiency and quality.

Informatization involves, first of all, the restructuring of society based on the use of reliable, comprehensive and modern knowledge in all socially significant types of human activity. Informatization consists in the construction of the infosphere – a global infrastructure of means of obtaining, storing, accumulating, processing and transmitting information. One of the priority directions of informatization of society is the process of informatization of education, which involves using the possibilities of the latest information technologies, methods and tools of informatics to implement the ideas of developmental education, intensification of all levels of the educational process, and increase its efficiency and quality [1].

Informatization of higher educational institutions is an integral component of informatization of education. It significantly affects teaching methods and causes significant changes in the activities of all participants in the educational process. One of the essential components of the informatization of the higher school is the informatization of the educational process – the creation, implementation and development of a computer-oriented educational environment based on information systems and networks [3].

In the light of the above, the problem of preparing the future engineer-pedagogue with the means to realize their own professional potential in the conditions of informatization of general secondary education institutions, to use information and communication technologies in order to intensify educational activities, becomes relevant.

In order to specify the tasks of our research, it is appropriate, in our opinion, to specify the stages of the formation of information competence of future engineer-pedagogues for activities in the modern information society: improvement of computer literacy, development of information culture, formation of information competence.

Therefore, one of the primary tasks of preparing students of higher pedagogical primary institutions to realize their own professional potential in the conditions of informatization of education is to create appropriate conditions for the development of skills to independently acquire professional knowledge, to use it for the development and implementation of methodologically appropriate pedagogical software.

One of the components of the professional competence of an engineer-pedagogue, the importance of which is determined today by changes in education caused by the development of information technologies, is competence in the field of information and communication technologies.

One of the main problems of the competence approach is the creation of a generally accepted methodology for the formation of key competences of a specialist and the determination of adequate means of its implementation. The main difficulties are that competence is a multifunctional concept, its formation requires a certain educational environment that allows the teacher to simulate one or another real situation, as well as effective means of controlling the student's activities in this environment [5].

The task of developing the information competence of future engineers-pedagogues is reflected in specific functions: cognitive, communicative, adaptive, normative, evaluative, and developmental.

The implementation of the competency approach in the training of future engineers-pedagogues involves the selection and detailing of educational competencies both by educational subjects and by degrees of training; development of technology for their introduction into the educational process of a higher education institution.

Therefore, the formation of a future engineer-pedagogue of a new type – proactive, thinking, creative, spiritual, self-critical – is possible only if training in a higher education institution is closer to real professional and pedagogical activity. After all, the formation of a teacher is primarily determined by the constant improvement of his professional (instrumental, interpersonal, systemic and special) competencies.

Literature:

1. Жалдак М. І., Хомік О. А. Формування інформаційної культури вчителя. *International Charity Foundation for History and Development of Computer Science and Technique ICFCST*: веб-сайт. URL: <http://www.icfcst.kiev.ua/> (дата звернення: 10.09.2023).

2. Онищенко С. В. Використання ІКТ в педагогічній діяльності вчителя-предметника. *Неперервна освіта нового сторіччя : досягнення та перспективи : збірник наукових праць ЗОІППО за матеріалами II Міжнародної науково-практичної конференції (18-25 квітня 2016 р.)*. 2016. № 2 (24). С. 74–78.

3. Онищенко С.В. Упровадження новітніх інформаційних технологій у навчальний процес вищої школи. *Теорія та практика навчання фізико-математичних та технологічних дисциплін*. Бердянськ : БДПУ, 2011. С. 114–122.

4. Онищенко С.В. Інформаційно-комунікативні технології як засіб формування професійної компетентності майбутнього вчителя технології. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Педагогічні науки : [зб. наук. пр.]. Випуск 1. Бердянськ : БДПУ, 2014. С. 184–191.

5. Onyshchenko S. Visual Means in the Educational Activity of Professional Teachers of the Professional Education System. *Scientific and research work in the system of teacher training in natural, technological and computer spheres : materials of VIII international*

**IV International Research and Practical Internet Conference
(September, 15, 2023, Zdar nad Sazavou)**

---

scientific conference (with the international participation), Berdyansk, September 16-17, 2021. Berdyansk : BSPU, 2021. P. 213-215.

6. Serhii Onyshchenko. Educational Quest as an Innovative Tool for Studying Nanotechnologies in Specialty 015 "Professional Education. Energy». *Innovation processes in science and education : Materials of the III International research and practical internet conference (November, 30, 2022) : collection of abstracts // for the general ed. Ph.D Serhii Onyshchenko. Zdar nad Sazavou : «DEL a.s.», 2022. P. 11-12.*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИЯВЛЕННЯ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ

Костю Світлана Йосипівна

Кандидат психологічних наук, доцент
(Мукачівський державний університет)

Чейпеш Ванесса Михайлівна

Здобувачка 2 курсу ОС Магістр
(Мукачівський державний університет)

Аналіз наукової літератури свідчить про наявність широкого спектра різноманітних досліджень проблеми навчання, виховання та розвитку обдарованих дітей. Психолого-педагогічні дослідження феномену обдарованості, що мають місце у різних наукових школах та напрямках, визначили розуміння обдарованості, як інтегративної характеристики, що складається як з когнітивної, так і мотиваційно-особистісної сфери (Д. Гілфорд, Е. Ландау та ін.).

Вивчення певних особливостей, як основних визначників розвитку та самореалізації обдарованої особистості, знаходить відображення у працях Д. Рензулі, К. Роджерса, П. Торенса, К. Хеллера, В. Штерна та ін. Важливість потенційного характеру дитячої обдарованості, необхідності врахування вікових особливостей та залежність її прояву й розвитку від соціуму, а також шкільного середовища підкреслено у роботах Ф. Ганье, А. Лурія, М. Маккобі, Н. Модіано,

Аналізуючи поняття обдарованості, дослідники розглядають різні аспекти та зв'язки. Так, наприклад, дуже часто ставляться питання про зв'язок обдарованості й інтелекту, про роль середовища й спадковості в розвитку обдарованості, про механізми функціонування творчої обдарованості й інші. Д. Перкінсон виділяє три основні напрямки у зв'язку з дослідженням інтелекту: 1) розвиток загального інтелекту; 2) дослідження ефективних стратегій вирішення проблем; 3) специфічність прояву інтелекту в різних видах діяльності. Загальний інтелект зв'язується, згідно з розробками П. Спірмена, А. Дженсена з фактором, що відображає швидкість переробки інформації, а відповідно до досліджень Г. Гарднера можна підрозділяти інтелект відповідно до різних підсистем нервової системи – по спеціалізації й переробці інформації (вербальної, просторової та ін.) [1;4].

Обдаровані діти вільно і швидко оволодівають відповідними вміннями і навичками. Вони показують високий рівень досягнень.

О. М. Матюшкін вважає принципово важливим відзначити, що обдарованість, талановитість необхідно зв'язувати з особливостями властиво творчої діяльності, прояву творчості, функціонування “творчої людини”. У цьому з ним можна повністю погодитися, тим більше, що наші власні дослідження вже протягом досить тривалого часу були орієнтовані саме в цьому напрямку.

Дослідження цілого ряду авторів дозволяють виділити в системі творчого потенціалу наступні основні складові:

– задатки, схильності, що проявляються в підвищеній чутливості, певній вибірковості, перевагах, а також у динамічності психічних процесів;

- інтереси, їх спрямованість, частота й систематичність прояву, домінування пізнавальних інтересів;
- допитливість, прагнення до створення нового, схильність до розв'язку й пошуку проблем;
- швидкість у засвоєнні нової інформації, створення асоціативних масивів;
- схильність до постійних порівнянь, зіставлень, вироблення еталонів для наступного відбору;
- прояв загального інтелекту;
- розуміння, швидкість оцінок і вибору шляхів розв'язку, адекватність дій;
- емоційна забарвленість окремих процесів, емоційне відношення, вплив почуття на суб'єктивне оцінювання, перевагу і т.д.;
- наполегливість, цілеспрямованість, рішучість, працьовитість, систематичність у роботі, сміливе прийняття розв'язків;
- творчість - уміння комбінувати, аналізувати, реконструювати, схильність до зміни варіантів, економічність у розв'язках, використанні засобів, часу і т.д.;
- інтуїтивізм - здатність до понадшвидкого розв'язку, оцінок, прогнозів;
- порівняно більш швидке оволодіння вміннями, навичками, прийомами, оволодіння технікою праці, ремісничою майстерністю;
- здатності до вироблення особистісних стратегій і тактик при розв'язку загальних і спеціальних проблем, завдань, пошуках виходу в складних, нестандартних, екстремальних ситуаціях і т.п.

У цей час у психології - зарубіжній та вітчизняній - велика увага приділяється вивченню фундаментальної здібності людини - творчості як здібності неординарно й оригінально вирішувати проблемні ситуації. У зарубіжній психології цю здатність називають креативністю.

Серед суб'єктивних і об'єктивних перепон, які стоять на шляху розпізнавання дитячої обдарованості, вкажемо наступні: надмірна довіра до тестування; стереотипні очікування; несприятливі умови її розвитку; особливості поведінки (наприклад пасивність); недостатня кількість відомостей про дитину. Найбільш серйозними і поширеними помилками у виявленні дітей з високим інтелектом є стереотипні очікування, які складаються під впливом інформації про результати попередніх досліджень і життєвих уявленнях про обдарованих дітей.

Наразі існують конкретні програми відбору обдарованих дітей у різних галузях знання та творчості. Для виявлення обдарованих дітей найбільш широко застосовуються стандартизовані методи виміру інтелекту, серед яких перевага віддається тим, що дозволяють визначати рівень когнітивного й мовного розвитку дитини (шкала інтелекту Стенфорд-Біне; векслерівська шкала інтелекту для дошкільників і молодших школярів; тест Слоссона для виміру інтелекту дітей і дорослих; рисунковий текст на інтелект та ін.). Розроблені також стандартизовані тести досягнень для школярів, призначені для виявлення дітей, які мають виняткові здібності в основних навчальних дисциплінах: читанні, математиці та

природознавстві (стенфордський тест досягнень для початкової школи; тести загальної підготовленості) [2;3].

В умовах демократизації українського суспільства та національної освіти, враховуючи складність та багатогранність завдань, необхідно залучати до управління розвитком обдарованих дітей працівників закладу освіти, батьків, фахівців, громадськість, соціальних партнерів тощо.

Список використаних джерел:

1. Атаманчук Н. М. Особливості діагностики обдарованості дітей/Н. М. Атаманчук// Методичні основи діагностики академічної обдарованості учнів (з урахуванням специфіки освітніх галузей): Зб. наук. праць. – К.: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2011. – С.82-87.

2. Клименюк Ю.М. Обдаровані діти, їх виявлення та діагностика // Проблеми освіти: збірник наукових праць. – Спецвипуск. – Вінниця-Київ, 2015. – С. 46-50

3. Пашнев Б. К. Психодіагностика обдарованості / Б. К. Пашнев. – Х.: Вид. група "Основа": "Тріада +", 2007. – 128 с.

4. Психологічні особливості підготовки педагогів до роботи з обдарованими дітьми: навчальний посібник / В. С. Бажанюк – К.: Інститут обдарованої дитини, 2015. – 166 с.

БІЗНЕС-ОСВІТА В КОНТЕКСТІ АНДРАГОГІЧНОГО ПІДХОДУ

Краснов Олександр Володимирович

Аспірант

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

Проблема становлення та розвитку бізнес-освіти в Україні періоду незалежності є актуальною з огляду на фактичну нерозробленість педагогічного (організаційного, технологічного, змістового) контексту означеного предмета дослідження. Переважна більшість науковців окреслюють саме поняття бізнес-освіти або в надто широкому (як бідь-яку форму економічної освіти, незалежно від рівня, освітнього ступеня, напряму підготовки), або в досить вузькому (як суто додаткову освіту, перекваліфікацію чи докваліфікацію, причому неформальну) значенні. Такі розбіжності можна пояснити складністю науково-педагогічного тлумачення феномена бізнес-освіти в усьому світі, оскільки це багатоаспектне, багаторівневе педагогічне явище, яке може розглядатися в контексті різних наукових підходів, концепцій і моделей. На нашу думку, бізнес-освіта є прикладом вдалої інвестиції держави (або ж недержавних інституцій) у людський капітал, який згодом приносить прибутки і забезпечує сталий розвиток країни на основі розвитку підприємництва та формування простору економіки знань.

Враховуючи складнощі в окресленні бізнес-освіти як поняття педагогічної науки, ми розглядаємо її в контексті *андрагогічного підходу*, чи освіти упродовж життя. Основи андрагогічного підходу стали активно розроблятися в педагогічній науці у зв'язку з формуванням концепції навчання дорослих. Тому досить часто освіту упродовж життя ототожнюють з неперервною освітою, в чому є певний сенс, адже за вимоги постійного оновлення й вдосконалення своїх професійних знань і компетентностей, а також *soft skills* (м'яких навичок) освіта стає неперервною і потребує постійного долучення особистості до новітніх знань і технологій, що супроводжують розвиток кожної окремої сфери людської життєдіяльності.

Поняття «освіта упродовж життя» (*lifelong education*) стало вперше з'являтися у науковому доробку британського дослідника Р. Дейва в другій половині ХХ століття (див.: Dave R. H., 1976. *Foundations of Lifelong Education*). Учений співвідносив поняття освіти упродовж життя зі зростанням якісного рівня життя кожної людини, та з розвитком її соціального оточення на локальному та глобальному рівнях. На початку ХХІ століття це поняття стало використовуватися в загальноєвропейських документах про освіту, зокрема, в прийнятій Єврокомісією концепції «Перетворимо Європу на простір реальної освіти упродовж життя» («*Making a European Area of Lifelong Learning a Reality*», 2001). Необхідність прийняття цього документа визначалася тим, що освіта упродовж життя вирішувала не лише особистісні (зростання власного рівня компетентності й *soft skills*), але й соціальні (розвиток сфери зайнятості, зниження рівня безробіття, забезпечення належного рівня конкурентоспроможності тощо) проблеми в кожній окремо взятій країні.

Навчання упродовж життя ввійшло до переліку ключових компетентностей, закріплених у Законі України «Про освіту» (2017). Відзначаємо як найбільш важливі в межах проблеми нашого дослідження компетентності, які мають формуватися ще в школі – підприємницька, соціальна та громадянська – оскільки кожна з них містить потужний бізнес-складник і передбачає, що формування цих компетентностей учнями ЗЗСО в перспективі сформує у них прагнення до постійної бізнес-освіти.

Як свідчать наукові розвідки В. Андрущенка, В. Гошовської, Н. Ничкало, Н. Павлик, С. Сисоевої та інших вітчизняних науковців, освіта упродовж життя є системним явищем, всі складники якого перебувають у постійній взаємозалежності і взаємозв'язку. До таких складників найчастіше відносять:

1) *Формальний*, у межах якого особа може здобувати (обов'язково чи не обов'язково) певний рівень знань з відповідною їх сертифікацією у вигляді свідоцтва (про завершення навчання у закладі загальної середньої освіти), диплома (про вищу освіту з відповідними її ступенями, про здобуття наукового ступеня), сертифіката (про підвищення кваліфікації, перепідготовку та ін.).

2) *Інформальний*, який забезпечує індивідуальні освітні амбіції людини і виявляється у власній пізнавальній активності (комунікації, сприйняття та поширення інформації, культурно-освітній розвиток тощо). Іноді цей складник називають okazionalnym, оскільки така освітня діяльність відбувається почасти випадково, «за okazji», і не передбачає систематичного докладання спеціально організованих зусиль з розвитку власних компетентностей;

3) *Неформальний*, який часто, власне, ототожнюють з моделлю бізнес-освіти; деяке неспівпадання цього складника з нашим розумінням бізнес-освіти полягає в тому, що остання передбачає, як правило, певну сертифікацію результатів (у вигляді визнаних державою документів про завершення навчання); натомість неформальна освіта такої сертифікації не потребує або не завжди потребує. Водночас це становить певну проблему й для самої неформальної освіти, оскільки вона не набуде інституціонального статусу, допоки питання про державне визнання її результатів не буде вирішене остаточно. Досить популярними ресурсами для здобуття неформальної освіти в Україні стали онлайн, зокрема, веб-платформи «Дія. Цифрова освіта» (<https://osvita.diia.gov.ua/>), «Prometheus» (<https://prometheus.org.ua/>), «Онлайн платформа неформальної освіти» (<https://learnlifelong.net/>), «Coursera» (<https://www.coursera.org/>), «Future Learn» (<https://www.futurelearn.com/>) та багато інших. Ці ресурси виконують різні функції, покликані вирішувати різні завдання, і складник бізнес-знань у них теж різний. Однак як інформаційний ресурс для навчання упродовж життя вони можуть бути використані в рамках концепції бізнес-освіти в українському освітньому просторі.

Навіть з побіжного опису зазначених вище складників освіти упродовж життя стає зрозумілим, що інноваційні форми бізнес-освіти нині знаходяться переважно в неформальному її компоненті. Численні бізнес-курси, бізнес-тренінги, он-лайн майстерні тощо пропонують сертифіковані програми навчання

- як вітчизняні, так і міжнародні чи світові. Серед найбільш потужних бізнес-освітніх інституцій, відомих в українському освітньому просторі, маємо виокремити, передусім:

- бізнес-школи, акредитовані (чи й не акредитовані) європейською асоціацією АМВА, котра встановлює детальний контроль за змістом та результатами освітнього процесу; доречно зауважити, що в світі нині нараховується більш як 13 тисяч різноманітних бізнес-шкіл, при цьому в Україні офіційно працюють лише п'ять;

- бізнес-школи МВА (Executive MBA), призначені для підготовки чи підвищення кваліфікації топ-менеджерів крупних корпорацій та власників бізнесу;

- галузеві міжнародні або вітчизняні бізнес-школи та бізнес-курси, призначені для розвитку професійних компетентностей фахівців конкретної галузі життєдіяльності (як, наприклад, Київська школа логістики – перша в Україні бізнес-школа для фахівців у сфері логістики та управління ланцюгами постачання, <https://kyivlogisticsschool.com/>);

- вітчизняні бізнес-школи, котрі створюються переважно при потужних вітчизняних закладах вищої освіти; серед найбільш відомих – бізнес-школа Українського католицького університету у Львові – LvBS (<https://lvbs.com.ua/lvbs/whoarewe/>), яка позиціонує свою місію як формування спільноти етичних лідерів, які можуть представляти нашу державу на бізнесовій карті світу.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБОМ ОСВІТНІХ ВЕБ-КВЕСТІВ

Кутасевич Юлія Вікторівна

Магістр

Павлик Олена Анатоліївна

Кандидат педагогічних наук, доцент

(Криворізький державний педагогічний університет)

Формування комунікативних умінь у молодшому шкільному віці є пріоритетним, оскільки цей період є особливо важливим для соціального та когнітивного розвитку дитини. Відповідні комунікативні навички, які розвиваються у цьому віці, мають суттєве значення для майбутнього особистісного росту та соціальної адаптації дитини.

На нашу думку, однією з умов успішного формування комунікативних умінь є застосування інноваційних технологій навчання, зокрема технології веб-квест. Інформаційно-комунікаційні технології позитивно впливають на концептуалізацію сучасної освіти. На думку науковців, використання веб-квестів в якості стратегії навчання підтримує і забезпечує співпрацю вчителя та учнів [4, с. 16].

Серед дослідників, які розробляють проблему застосування веб-квестів в освітньому процесі, слід виділити І. Албегову, Р. Гуревича, М. Кадемію, І. Каньковського, А. Новікову, І. Петухова, О. Федорова, Г. Шамотонову [1, с. 7]. Враховуючи ефективність веб-квестів у навчанні, дослідження Кацулакі (Katsoulaki) та Ліаку (Liakou) підкреслюють потенціал цих інструментів для зміцнення метакогнітивних навичок, творчості, співпраці та міжкультурної обізнаності [5, с. 265].

Дефініція поняття «веб-квест» розглядається в багатьох дослідженнях. При цьому науковці по різному його тлумачать.

D. Andonovska-Trajkovska та B. Svetkova Dimov під веб-квестом розуміють потужну стратегію навчання, яка мотивує і направляє учнів на пошук в Інтернеті. Учні добре обізнані про пошук конкретних питань, знаючи цілі, завдання, які вони повинні виконати, процес, спосіб представлення отриманих знань і, врешті-решт, спосіб оцінки [4, с. 21].

М. Сухілін веб-квест тлумачить як проблемне завдання з елементами рольової гри, для виконання якого використовуються інформаційні ресурси Інтернету. Така форма роботи сприяє розвитку критичного мислення, аналізу, синтезу й оцінки інформації [2, с. 1].

На думку В. Шмідт, веб-квести – це міні-проекти, засновані на пошуку інформації в Інтернеті [3]. За допомогою такого підходу до навчання учні добирають й упорядковують інформацію, отриману з Інтернету, та скеровують свою діяльність на поставлене перед ними завдання.

На нашу думку, веб-квест – це інноваційна технологія, проста у використанні, що здатна ефективно заохочувати учнів до більш продуктивного

навчання. Ми вважаємо, що веб-квест є засобом створення тематично орієнтованого списку веб-сайтів в якості відправної точки для збору інформації. Зазвичай веб-квести являють собою групові дії з кінцевою метою створення документа, який містить аналіз та узагальнення зібраної інформації. Він може бути представлений у формі звіту, презентації, анкети або веб-сайту. Завдання можуть бути простими та короткотривалими або більш складними і довготривалими.

На нашу думку, модель веб-квесту є запитом орієнтованої діяльності, в якій деякі або всі дані, що знаходять учні з ресурсів в мережі Інтернет, забезпечують ціннісні навички та стратегії, які необхідні в сучасному світі.

Інтернет-технологія веб-квест є ефективною формою поєднання навчання, контролю та використання Інтернету. Технологія веб-квестів є однією із потужних способів організації учнівської діяльності над проектом, оскільки учні усвідомлено виконують завдання, які їх цікавлять, тим більше, що веб-квести можуть тривати цілий день або навіть цілий тиждень чи місяць.

Технічне забезпечення веб-квестів є дуже різноманітним. Інтернет-сервісів для їх виконання представлено достатньо. Це WordPress, Blogger, Moodle, Wiki, Wix.com, Гугл-сайт, UCOZ, Jimbo.

Таким чином, включення технології веб-квесту в структуру освітньої програми мовно-літературної освіти робить навчальний процес початкової школи цікавим, активним, орієнтованим на здібності, творчим та продуктивним. Використання веб-квестів може сприяти посиленню освітнього процесу, формуванню комунікативних умінь, інтересу до читання, активізації пізнавальної діяльності учнів початкових класів, кращому засвоєнню навчального матеріалу, формуванню навичок використання різноманітних інформаційних ресурсів, самостійному навчанню при використанні електронних матеріалів. Технологія веб-квесту дозволяє розвивати навички самонавчання та самоорганізації, навчатися командній роботі (якщо поставлена спільна мета) та знаходити найбільш доцільний варіант вирішення поставленої проблеми.

Література

1. Корніяка О. М. Сучасні підходи до вивчення комунікативної компетентності особистості. *Проблеми сучасної психології*. 2009. №3. 2012. №1. URL: <http://pednauki.pnpu.edu.ua/index.php/2227-6246/article/download/163160/162118>
2. Сухілін М. Використання веб-квесту як засобу активізації пізнавальної діяльності учнів при вивченні історії в умовах дистанційного навчання. *Вісник профосвіти*. 2020. №9-10. URL: <https://cutt.ly/gGo5ov3>
3. Федоренко Ю. П. Психолого-педагогічна сутність інтересу, читацького інтересу. *Педагогічний альманах*. 2013. Випуск 19 URL: http://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolntNTU/9016/1/%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%BE_2013%2815%29.pdf

4. Andonovska-Trajkovska D. Cvetkova Dimov B. WebQuest as a teaching strategy. *International Journal of Education-TEACHER*. 2013. №5. C. 15-22. URL: <http://eprints.uklo.edu.mk/2033/>

5. Makrogiorgou G. Antoniou L. Using a WebQuest to develop the reading strategies of 6th grade EFL learners. *Research Papers in Language Teaching and Learning*. 2016. №5 C. 264. URL: https://rpltl.eap.gr/images/2016/07-01-264-Makrogiorgou_Antoniou.pdf

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ ДО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Мельник Ірина Миколаївна

Кандидат педагогічних наук, доцент

(Волинський національний університет імені Лесі Українки)

У сучасній педагогічній науці усталився погляд на дошкільний вік як на вік потенційних можливостей розвитку адаптаційних механізмів дитини, уміння адекватно сприймати навколишню дійсність та гармонійно поводитися у нових соціальних умовах

У цей віковий період становлення особистості дитини актуальною є її здатність усвідомлювати зміни у власному житті, нові функції, соціальні ролі, виявляти приязне ставлення до інших людей, орієнтуватися в навколишній дійсності, адаптуватися до перебування у ЗДО.

У цілому ряду сучасних досліджень визнається перевага дошкільного закладу як інституту соціалізації, в якому створено умови для особистісного розвитку дитини, вправлення в соціальній поведінці, формування гнучкості, здатності пристосовуватися до оточення (Л.В. Артемова, А.М. Богуш, Н.Д. Ватутіна, Т.Г. Жаровцева, О.Л. Кононко, А.Г. Колесник, Т.І. Поніманська, І.П. Печенко та ін.).

Прихід в ЗДО потребує від дитини оволодіння системою таких складових соціальної адаптації як: уміння прилаштовуватися до життя у нових соціальних умовах, усвідомлення нової соціальної ролі «Я-дошкільник», розуміння нового періоду свого життя, особистісна активність у встановленні гармонійних зв'язків із соціальним оточенням, дотримання певних правил групи, що потребує вміння унормовано поводитися, відстоювати власні думки, позицію (Н.Д. Ватутіна, О.Л. Кононко, С.М. Курінна, І.П. Печенко та ін.).

Психолого-педагогічною наукою та виховною практикою встановлено, що перебіг адаптації залежить від індивідуально-типологічних особливостей дитини: легше адаптуються холерики, сангвініки, важче – флегматики та меланхоліки. Важко адаптуються до нових умов фізично та психічно незрілі діти. Ускладнюють адаптацію до ЗДО такі прояви як: емоційна неадекватність, соціальна некомпетентність та несоціалізована агресія, що супроводжується слабо розвиненими пристосовницькими можливостями, опором навчальним та виховним впливам .

Складності адаптації дошкільників зумовлюються наявністю стійких стереотипів поведінки, соціального досвіду, що не завжди узгоджується з вимогами соціуму. У руслі нашого дослідження становлять інтерес праці, присвячені різним аспектам адаптації дітей дошкільного віку. На думку Т. В. Кравченко, соціальна адаптація є першою з трьох фаз соціального становлення особистості дошкільника (адаптація, індивідуалізація, інтеграція) і передбачає засвоєння норм тієї соціальної спільноти, до якої він належить .

Особливостями соціальної адаптації старшого дошкільника є:

- усвідомлення ним себе суб'єктом діяльності; бажання бути включеним у нове оточення;
- орієнтація на суспільні функції людей, норми, сенс їхньої поведінки та діяльності;
- суб'єктивне ставлення до соціальних цінностей, розуміння своєї належності до дитячого колективу;
- прагнення до розширення соціальних контактів;
- прихильне ставлення до одних груп дітей та відмова від спілкування з іншими.

Дослідженням Т. В. Дуткевич підтверджується точка зору багатьох учених, що соціальна адаптація – це активно розвивальний, а не активно пристосувальний процес; це процес входження людини до конкретної спільноти через засвоєння соціального досвіду цієї групи та використання набутого раніше соціального досвіду. Свідченням адаптованості дитини, вважає автор, є: володіння соціально прийнятними способами поведінки, уміння безконфліктного спілкування; контролювання своїх емоцій, позитивне сприйняття себе й оточуючих у нових соціальних умовах.

С. В. Корольова вважає, що перебіг адаптації залежить від віку, типу вищої нервової діяльності дітей, стану здоров'я, стилю виховання в сім'ї, рівня розвитку ігрових навичок, емоційності та контактності. Виходячи з цього, авторка виділяє три групи дітей з різним характером пристосування до нових умов життя: перша група – діти з легкою і безболісною адаптацією; друга група – діти, які адаптуються повільніше й важче; третя група – діти, які важко пристосовуються до нових умов.

Т. І. Поніманська акцентує увагу на необхідності збагачувати соціальний досвід дитини в період входження у нові умови буття за такими складовими: уміння орієнтуватися у світі людей (рідні, близькі, знайомі, незнайомі; люди різної статі, віку, роду занять); здатність розуміти іншу людину, її настрій, потреби, особливості поведінки; вміння поважати інших, допомагати; обирати відповідні форми й способи спілкування та діяльності.

Збагачення соціального досвіду сприяє формуванню соціальної компетентності, яка означає складне полікомпонентне утворення особистості, її інтегральну якість, що складається з цілого комплексу емоційних, мотиваційних, характерологічних особливостей та виявляється в соціальній активності й гуманістичній спрямованості.

Аналіз наукової літератури свідчить, що науковці визначили та згрупували у два блоки особливості адаптації старших дошкільників:

- Блок А. Термінальні особливості (особливості – знання):
- розуміння нового періоду свого життя;
  - усвідомлення нової ролі «Я – дошкільник», наявність соціальних мотивів поведінки; ціннісних орієнтацій дитини в соціумі;
  - обізнаність та усвідомлення необхідності керуватися у власній поведінці загальнолюдськими нормами, правилами та цінностями;

- усвідомлення потреби у взаємодії, спілкуванні, співробітництві;
  - розуміння емоцій, почуттів, переживань інших; наявність емпатії.
- Блок Б. Інструментальні особливості (особливості – вміння) :
- орієнтація в новому соціальному середовищі;
  - вміння розрізняти позитивні та негативні мотиви поведінки, соціальної ситуації спілкування;
  - дотримання загальноприйнятих норм спілкування;
  - вміння знайти форми ефективної взаємодії, дипломатична поведінка; запобігання конфліктним ситуаціям, мирне їх розв'язання ;
  - активність у різних видах діяльності, особливо – в ігровій;
  - адекватне реагування на емоційні прояви оточення; вміння стримуватися у конфліктних ситуаціях;
  - ініціювання встановлення контактів, спілкування, гри.

Адаптація – це пристосування організму до нової обстановки, а для дитини ЗДО, безсумнівно, є новим, невідомим простором, з новими оточенням і новими відносинами. Адаптація включає широкий, спектр індивідуальних реакцій, характер яких залежить від психофізіологічних і особистих якостей дитини, від сформованих сімейних відносин, та умовами перебування у дошкільній установі. Від того, як пройде звикання дитини до нового розпорядку дня, до незнайомих дорослих і однолітків, залежить розвиток дошкільника і благополучне існування у ЗДО.

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Семенова Ірина Вікторівна

Аспірантка

Белікова Наталія Олександрівна

Завідувач кафедри теорії фізичного виховання та рекреації, професор
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Вступ. Наразі система вищої освіти в Україні потребує оновлення та впровадження інноваційних технологій у підготовку майбутніх учителів фізичної культури, які прагнуть стати справжніми фахівцями у обраній професії та мотивовані впливати на формування позитивного відношення до культури здоров'я у молодших поколіннях. Однак нині підготовка майбутніх учителів фізичної культури вимагає змін інноваційного характеру, котрі будуть стосуватися організації усього освітнього процесу, зокрема, необхідним є впровадження новітніх методів навчання.

Результати дослідження. Інноваційна діяльність викладача може розглядатися як частина інноваційної діяльності в різних її проявах, а саме: розробка інноваційних методів, організація, управління, відбір і впровадження оригінальних засобів. На сучасному етапі завдання викладача ВНЗ полягає у виборі таких форм і методів навчання, які дають можливість студентам бути активними і творчими. Обираючи інноваційний підхід, викладач повинен працювати насамперед над створенням умов для розвитку творчого потенціалу кожного студента. Інноваційне навчання розвиває весь потенціал здібностей особистості та передбачає розвиток здатності взаємодіяти з іншими в нових, нетипових ситуаціях [4].

Аналізуючи інноваційні здоров'язбережувальні технології у навчанні майбутніх учителів фізичної культури, О. Шевченко дійшла висновку, що інновації у процесі навчання студентів значно покращили результати освітнього процесу. Пояснювально-ілюстративне викладання орієнтоване на практичне застосування знань на прикладах. Завдяки використанню особистісно-орієнтованої технології студенти стали активними співрозмовниками, суб'єктами навчальної діяльності та продуктивної праці. Використання технології формування творчої особистості дало можливість кожному студенту працювати самостійно, оволодівати узагальненими способами розумової діяльності та розвивати свої творчі здібності [5]. Дослідження О. Шевченко дає можливість переконатися в тому, що застосування інноваційних технологій при підготовці майбутніх учителів фізичної культури є ефективними та результативними, адже сприяють швидкому та якісному засвоєнню знань як теоретичного, так і практичного матеріалу, підвищення мотивації до самостійного навчання та самовдосконалення, а також співпраці з колегами. Окрім цього, такі сучасні технології сприяють творчому розвитку майбутніх фахівців, адже вони намагаються креативно та цікаво подати матеріал, зацікавити слухачів та

використовувати сучасні засоби навчання. Отож, майбутній вчитель фізичної культури повинен постійно перебувати в творчому пошуку, впроваджувати нові методи навчання та розробляти нетрадиційні прийоми для активізації пізнавальної діяльності сучасних учнів.

Упродовж останніх років у закладах вищої освіти все частіше застосовуються інноваційні методи навчання, завдяки яким можливо використовувати новітні технології навчання. До таких інноваційних методів належать: дистанційне навчання, контекстне навчання, модульне навчання, проблемне навчання, ігрове навчання, повне засвоєння знань [1]. Проаналізуємо дані методи детальніше. Завдяки дистанційному навчанню реалізується широкий доступ до застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і засобів, а також найголовнішим аспектом навчання виступає самостійна, незалежна робота майбутнього учителя фізичної культури. Контекстне навчання реалізує створення навчальних умов, які вкрай близькі до реальні. До того ж, контекстне навчання базується на консолідації різноманітних видів діяльності майбутніх учителів – практичної, навчальної, науково-дослідницької. В свою чергу, модульне навчання полягає у тому, що зміст навчального матеріалу формується таким чином, щоб реалізувати максимальне засвоєння, супроводжуючись вправами та контролем за їх виконанням. Проблемне навчання базується на самостійному пошуку знань студентом через проблематизацію викладачем навчального матеріалу. Щодо ігрового навчання, то таке навчання формується на основі симуляцій та ігрових моделей в контексті навчальних процесів, які відбуваються в реальній системі. Ігрове навчання є ефективним ще через те, що створює атмосферу невимушеності та зацікавленості, що сприяє більш ефективному засвоєнню знань та навичок. Метод повного засвоєння знань, розроблений на основі ідей Дж. С. Блума – це про необхідність встановлення результатів навчання при оптимальному пристосуванні параметрів навчального середовища до здібностей студентів.

На нашу думку, найбільш доречним та ефективним інноваційним методом є проблемне навчання (або метод проєктів) та метод повного засвоєння знань. В основі методу проєктів лежить розвиток пізнавального інтересу, уміння самостійно будувати свої знання та вироблення практичних навичок формування культури здоров'я. Проєкт розрахований на активізацію власної діяльності студентів [2]. Під час підготовки майбутніх учителів фізичної культури доцільно застосовувати різноманітні види проєктів (творчі, дослідницькі, практико-зорієнтовані, інформаційні). Щодо методу повного засвоєння знань, то закладам вищої освіти доцільно запроваджувати цей метод під час навчального процесу через те, що майбутні учителі фізичної культури – це індивідуальні особистості, які потребують врахування їх інтересів та пристосування навчання до їх вмінь та здібностей.

Методичне забезпечення навчального процесу при впровадженні інноваційних методів навчання вимагає широкого використання мережі Інтернет та сучасного мультимедійного програмного забезпечення (Skype, Microsoft

PowerPoint, сайт дистанційного навчання Moodle, електронна пошта, соціальні мережі тощо). Крім того, слід активно проводити тренінги та семінари для підвищення дидактичної компетентності. Серед форм навчальної роботи слід активніше використовувати активні та інтерактивні методи: тренінги, мозковий штурм, кейс-метод. Семінари доцільно проводити у формі ділових ігор, дискусій, майстер-класів. Відомо, що майстер-класи стимулюють пізнавальний інтерес. Під час майстер-класу майбутні фахівці розвивають навички самоорганізації та самоконтролю, індивідуально підходять до кожного студента, відстежують позитивні результати його навчально-пізнавальної діяльності. Слід підкреслити, що на практичних заняттях з теорії та методики фізичного виховання доцільно проводити ділові ігри для вирішення професійних ситуацій, які можуть виникнути на уроці фізичної культури.

Висновки. Використання інноваційних методів навчання у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури сприяють перебудові їхнього мислення та розвитку аналітичних і дослідницьких навичок, які дають змогу глибоко проникати в сутність процесів і явищ. Важливо, щоб кожен студент усвідомив сутність інноваційних процесів у професійній діяльності та навчився використовувати свої вміння. До того ж, застосування у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури інноваційних методів навчання сприяє підвищенню якості перебігу формування культури здоров'я, а також наближення її до стандартів світового рівня.

Джерела та література

1. Бистрова Ю. В. Інноваційні методи навчання у вищій школі України. *Право та інноваційне суспільство*. 2015. №1 (4). С. 27–33.
2. Мосейчук Ю. Ю. Потенціал інноваційних технологій під час формування культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури. *Педагогічні науки*. 2017. №77. С. 204–208.
3. Отравенко О. В. Іноваційні методи навчання як основа якісної професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури. *Електронне наукове фахове видання «Відкрите освітнє Е-середовище сучасного університету»*. 2019. Спеціальний випуск. С. 222–230.
4. Сагач О. М. Інноваційні технології у підготовці майбутнього вчителя фізичної культури. *Інтеграція науки і освіти: розвиток культурних і креативних індустрій*. Київський національний університет технологій та дизайну, 2022. С. 69–72. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/20746/1/INORKKI_2022_P069-072.pdf (дата звернення: 01.09.2023)
5. Шевченко О. О. Інноваційні здоров'язберезувальні технології у підготовці майбутніх учителів фізичної культури. *Наукові записки*. 2018. №2(173). С. 244–247.

BASICS OF HEALTH. PHYSICAL CULTURE AND SPORTS

**СПОРТИВНІ ЧЕЛЕНЖІ ЯК МОТИВАЦІЯ ДО РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ
СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ**

Федорчук Марія Іванівна

викладач фізичної культури

Гімназія №18, м. Одеса

Сергєєва Тетяна Петрівна

канд. філос. наук, доцент, завкафедри фізичної культури

Одеського Національного Технологічного Університету

Поліпшення фізичної підготовленості суспільства, особливо дітей, можливе лише за умови, що фізична культура та спорт міцно увійдуть у повсякденне життя всіх верств населення. Однією з основних завдань фізичного виховання є моделювання умов з метою створення у студента стану мотивації до використання фізичних навантажень як життєдіяльності.

Перед викладачем та студентом у процесі фізичного виховання, поряд з іншими розв'язуваними завданнями, можна виділити як досить значущу - усвідомлення потреби в регулярній збалансованій руховій активності, з акцентом на довготривалу перспективу. Так як при вирішенні цього завдання існують обмежуючі фактори вікового, психологічного та соціального характеру, найбільш ефективною тут буде спільна робота викладача та студента. Найголовнішим результатом є забезпечення умов для формування у студентів мотивації до фізкультурно-оздоровчих занять. Забезпечення саме такого ефекту є головною та найбільш цінною функцією освіти у сфері фізичної культури, найбільшою мірою, відповідної мети та завдань усієї системи освіти в сучасному суспільстві.

Дистанційне навчання в житті українців - це реалії які вже третій рік впливають на спосіб життя всіх хто навчається та навчає. Обмеження рухової активності починається з самого ранку, коли не треба виходити на вулицю, навіть вдягатись. І закінчується виконанням домашніх завдань пізно у вечері знов не встаючи з місця. Зниження рухової активності дуже погано впливає на здоров'я українців, тому треба яко можна більше намагатись змусити рухатись учнів, студентів та викладачів. Одним з сучасних способів мотивації до руху є спортивні челенжі. У соціальних мережах, закладах освіти, уроках фізичної культури, спортивних секціях, скрізь, набуває масовості виконання фізичних вправ.

У перекладі з англійської "challenge" означає виклик, випробування. Простіше кажучи, челендж - це завдання, яке потрібно виконати та передати його іншому. І чим цікавіше завдання, тим більше людей залучається до процесу. Виклики можуть бути пов'язані із творчістю, зовнішністю, здоров'ям, спортом. У 2019 році світ захопив флешмоб #bottlecapchallenge, у рамках якого казахський боєць ММА Карен Пашикян ударом ноги з розвороту відкрив кришку від

пляшки. Челлендж настільки швидко набрав популярності, що взяти участь у ньому поспішили навіть Джейсон Стетхем і Конор Макгрегор.

Челенджі не завжди мають розважальний характер. Іноді це виклик людини самому собі в рамках якогось досягнення. Відомий міжнародний спортивний челендж – Ironman, серія змагань із триатлону на довгу дистанцію. Це одне із найскладніших одноденних змагань у світі, яке організує Всесвітня корпорація триатлону (WTC). До нього входять заплив на 3,86 км, велоїзд шосе на 180,25 км і марафонський забіг на 42,195 км. У бізнес-середовищі проходження менеджерами Ironman з кожним роком стає все більш модним і почесним.

Інше щорічне змагання організує Олімпійський комітет Туреччини – це масовий заплив через протоку Босфор, яка розділяє азіатський та європейський континенти. Відстань, яку потрібно подолати учасникам – 6,5 км, і зробити це потрібно за дві години. Ті, хто не вклався у вказаний час, дискваліфікуються організаторами. Це також свого роду виклик.

Навіщо брати участь у спортивному челенджі?

Довести собі - "Я можу робити щось складне!". Саме складність досягнення створює цінність. Яблуко з самого верху дерева, швидше за все, здасться смачнішим, ніж соковитий фрукт, що тільки-но впав з нього. Тому, коли ми виконуємо важкі нам та інших завдання, ми маємо підставу пишатися собою.

Заразити спортом інших. У цьому випадку ми, з одного боку, виступаємо прикладом якоїсь активності у спорті, з іншого – створюємо навколо себе спільноту таких активних людей. Разом завжди веселіше.

Надихнути себе на подальші здобутки. Коли ми бачимо, що можемо зробити щось складне та класне, то хочемо продовжувати. Гормони задоволення – ендорфіни, сильний спортивний наркотик – фактично змушують нас розвиватись далі. А якщо спорт приносить задоволення – це класно.

Створити/підтримати новий тренд. Бути в тусовці, брати участь у популярних активностях, породжувати такі активності самому – це визнання з боку оточення, що ми є активним членом суспільства. Отже, ми користуємося і щось робимо правильно.

Розважити себе. Найзрозуміліший мотив у створенні челленджа – це просто весело. А якщо так – чому б ні?

Для підвищення рухової активності вдома під час карантину та дистанційного навчання вчителі фізкультури запустили спортивні челленджі серед учнів шкіл, та вищих навчальних закладів де необхідно виконати фізичні вправи, проаналізувати свій раціон харчування та зарядитись позитивними емоціями. Головною метою заходів є організація нових форм залучення до оздоровчої рухової активності дітей шкільного віку та студентів в умовах воєнного стану. Щодня до юних спортсменів приєднується все більша кількість учнів та студентів. Діти - молодці, активно виконують завдання, адже переконані, що активний спорт - запорука здорового способу життя! У Одесі у 2022-2023 навчальному році проводилась ціла низька челенджів в школах та вищих навчальних закладах:

- "Рух це здорово",
- "#BeActive- будь переможцем", в рамках Європейського тижня спорту,
- "Руханка",
- "Здоров'я понад усе",
- "Onlinesportchallenge",
- «Все буде Україна»!
- "День спорту на благо миру та розвитку",
- "Сильна нація",
- "Ми з України" до Дня фізкультури і спорту України,
- "Всеукраїнський олімпійський день",
- "Забіг з Україною в серці",
- "Святковий Sport Challenge"
- "До Перемоги",
- "#5minChallenge",
- "SportCraft Games Online" ,
- "Thirty day fitness" - «Тридцять днів фітнесу »,
- "Сім'я та спорт",
- CHALLENGE SPORT GAME "ФУТБОЛЬНИЙ БАСКЕТБОЛ".
- "Дивись, як я вмюю",
- "Фізична культура" від проєкту "Healthy Schools",
- "Challenge in Active Park",
- "Літо – Сонечком зігрите",
- "Сильна духом, міцна тілом",
- "До Перемоги разом",
- "#HealthyChallenge2022",
- "День без гаджетів",
- "Challenge Fast",
- Всеукраїнські дистанційні спортивні ігри CHALLENGE SPORT GAME.

Виконуй! Знімай! Перемагай!

Челенжі можуть бути за підтримки МОН України, Української федерації учнівського спорту України, Міністерства Молоді та Спорту України, Благодійних фондів, Національних теле і радіо каналів, Всеукраїнських центрів фізичного здоров'я населення, Комітетів з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України, а можуть бути розпочаті тренером, вчителем, відомим спортсменом і навіть просто дитиною. Дуже цікаво мотивують до участі у челенжах, навіть пропонують призи , та подарунки за участь. Пропоную для прикладу рекламу "Святкового Sport Challenge" Київського медичного університету.-"Ніхто не буде сперечатися про користь спорту, правда ж? А в наші дні, особливо, коли більшість часу ми проводимо за навчанням чи роботою в комп'ютері – це стає обов'язковим. Вчені Каліфорнійського університету з'ясували: якщо ви постійно сидите, це негативно впливає на роботу вашого мозку. Заняття спортом, навпаки, поліпшать вашу пам'ять, допоможуть ефективніше вчитися і сповільнять старіння організму. І ось Київський медичний

університет не залишається осторонь – запрошуємо вас до двотижневої трансформації разом з нами, а також оголошуємо розіграш подарунків за участь у спортивному челенджі! Челенжі проводяться як на відкритому повітрі, так і вдома, як в інтернет просторі онлайн, так в месенджерах вайбер, ватцап, у соціальних мережах інстаграм, тік ток, фейсбук, Таке різноманіття форматів дозволяє долучати до спортивних челенжів яко можна більшу кількість учасників. Зірки спорту, шоу бізнесу, та просто виломі люди, блогери, тощо, дають початок челенжу, який може стати сучасним трендом. Така популяризація фізичної активності не може не викликати гордості нашою нацією. Зазвичай челенжі безкоштовні, але зараз коли так важлива допомогу ЗСУ, та постраждалим від Російської агресії, челенжі можуть збирати кошти на допомогу. Наприклад челенж “Сильна духом, міцна тілом”, коштує 450 гривень. Програма челенджу зосереджується на шести сферах життя, серед яких фізична активність, харчування, здорове харчування в умовах війни. сон, ментальне здоров’я, індивідуальні програми тренувань з фітнесу, танців, боксу, йоги, бігу пілатесу й інших видів спорту. Є окремі програми для вагітних, людей похилого віку або на візках. Також доступні дихальні практики, медитації, афірмації, курси для підтримки ментального здоров’я. «Щодня в застосунку з’являтимуться нові поради для поліпшення самопочуття та прості завдання, щоб створити довготривалі звички», – пояснюють творці проекту. Увесь прибуток від придбання курсу й патріотичного дропу передадуть United24 на придбання машини швидкої допомоги для ЗСУ. Рух є засобом оздоровлення, та збереження працездатності на довгі роки, що вимагає знань, практичних навичок, умінь які формуються у процесі виконання фізичних вправ запропонованих челенжів. Тому спортивні челенжі, особисті та командні активності стали найкращою мотивацією для того, аби подбати про власне здоров’я та самопочуття всієї родини. Челенжі допомагають популяризувати здоровий спосіб життя не лише серед дітей, а й серед дорослих з усієї України. Така популярність спортивних челенжів пояснюється їх своєчасністю та сучасністю. Адже здоровий спосіб життя – це цінність, яка ніколи не втратить свого значення як для дітей, так і для дорослих.

PHILOLOGY AND JOURNALISM

ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ ЗАСАДИ ЗМАЛЮВАННЯ ОБРАЗУ ВОЇНА
В РОМАНІ «ТОЧКА НУЛЬ» А. ЧЕХА

Горболіс Лариса Михайлівна

Доктор філологічних наук, професор

(Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка)

Лисянська Вікторія Вадимівна

Студент

(Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

У листопаді 2013 року український народ став на захист своїх прав, свобод та вільного вибору. Під загрозу знищення потрапила не лише угода про асоціацію України Євросоюзом, а і вся українська нація. Загиблих на Майдані хлопців невдовзі назвуть «Небесною сотнею». 2014 року виходять перші збірки творів, присвячені тим, хто з честю нестиме рух опору вже з небес до початку і під час повномасштабного вторгнення Росії. Літературні твори про Революцію Гідності сформували своєрідний проблемно-тематичний блок у сегменті різножанрових творів про російсько-українську війну. Поява цих творів викликала в українських літературознавців (Я. Поліщук, Г. Скоріна та ін.) дискусію про поняття воєнної та військової прози.

Порушені у творах про російсько-українську війну проблеми стосуються найрізноманітніших аспектів життя захисників територіальної цілісності країни. Серед них і корпус екзистенційних питань, що в умовах війни має свої особливості, інтенсивність, прояви та не може бути вирішена методиками та способами, що застосовуються у мирний час. Важливо, що про російсько-українську війну почали розповідати учасники бойових дій. «Про війну не варто говорити тими словами, які вживалися до війни... Обставини зовсім інакші й рівень болочості. Тому писати так, як писалося раніше, просто неможливо», – зазначає С. Жадан [2, с. 3].

Головний герой роману А. Чеха «Точка нуль» інший. Смерть і втрати побратимів не руйнують головного героя, вони його зміцнюють та змінюють. Протагоніст не втрачає своє майбутнє, навпаки – він здобуває психологічний ресурс життєстійкості. Активні бойові дії наповнюють резервуар життєвих можливостей – так головний герой перетворює потенційно несприятливі обставини в можливість для зростання та розвитку. Такі екзистенціали людського існування, як біль, страх, вибір, вартість життя, смерть, воля, совість, свобода тощо художньо відтворюють складний світ переживань головного і другорядних героїв роману, досвід їхнього перебування у війні, себе-збереження і себе-розуміння в екстремальних ситуаціях. Війна змінює погляди персонажів на мирне життя, міжособистісні стосунки, життєві вартості, людські цінності, постає важливим етапом перевірки на гуманність.

Сон, стрес і травматична пам'ять формують ту точку нуль, якій автор надає на паратекстуальному рівні ключового значення, а згодом смислово розгортає у змісті, композиції, розгортає й усутнює в проблематиці твору. Герой есею «Нові сні» емоційно реагує на своє сновидіння: «Сниться мені вже років двадцять сон: що мене везуть в армію... Як почалось на Донбасі, цей сон мені щоночі сниться» [4, с. 10]. Персонаж підсвідомо спроектував побачене у сні на майбутнє, здобув «досвід поза тілом». Головний герой іде на війну, переживає досвід минулих поколінь та подорожі поза тілом. Оніричний хронотоп у творі А. Чеха представлений не лише як фізіологічна потреба, а як процес переродження. У сні герой переживає життя та смерть, що внутрішньо консолідує його та береже від загибелі. «Бий або біжи», як відомо, – відповідна реакція запуску нервової системи на загрозу життю; дуже добре, коли цей стан ще зберігається. Але «це серйозна перешкода, якщо ви намагаєтеся спокійно лягти в ліжку», – пояснює Дж. Мартін [3]. Сон як фізіологічна потреба займає значну частину часу поїздки героїв твору до «тих міфічних Партизан» [4, с. 29]. Організм утомлений, знесилений, але не байдужий; він прагне захистити себе. Сон – точка нуль. Сон – це там, де «немає вороття і де немає прощення» [4, с. 33]. Сон погамовує стрес, адже «під час сну наш мозок обробляє емоційні враження та допомагає розслабитися», – зауважують провідні фахівці-психологи [1].

Герої творів А. Чеха часто подумки повертаються в минуле життя. Сорокарічний захисник одного з есеїв Дмитро тримається за життя, на перший погляд, завдяки занадто сентиментальним речам: він щодня телефонує дружині в Чернівецьку область та «передає якісь недоречні для дорослого чоловіка «цьом-цьомчики» [4, с. 24], спілкується з донечкою та передає привіти п'ятирічному синові. Такий спосіб «заземлення» допомагає йому заспокоїтися зараз, у цей момент, коли він може вижити або померти. Дмитро бігає щоранку навколо соснової посадки в чорних берцях, що не відпускають його з війни, щоразу нагадують про те, де він і для чого. Героя чекають сім'я в Чернівецькій області, старенький тракторець на городах, а ще його чекають земля і смерть, бо «у житті так буває...» [4, с. 26].

В есеї «Страсті за «Увалом»» А. Чех зауважує: «Мобілізовані в учебці поділяються на тих, хто хотів би звідси виїхати принаймні на день, та тих, кого безперервне перебування на полігоні в принципі влаштовує» [4, с. 21]. Герої книги А. Чеха «Точка нуль» відтермінують на певний час завдання, цілі, мету, а також життя і смерть. Вони навчилися домовлятися зі смертю.

Головні і другорядні герої роману А. Чеха «Точка нуль» прагнуть досягнути сенс відродження, зрозуміти сутність війни, своє призначення на землі, де буденність перетинається з вічністю. Мотиви смерті, свободи та вибору гостро звучать у романі. Художньо відображені в романі емоційно місткі епізоди з життя захисників територіальної цілісності України ілюструють переконаність воїнів у тому, що смерть не можна відокремити від війни, почасти вона є умовою перемоги. Порушена в романі проблема часу – специфічна ретрансляція

поглядів екзистенціалістів, для яких не існувало ні минулого, ні теперішнього, мало значення лише майбутнє.

Література

1. Вікторія Волошаненко. Сон треба поліпшувати не тривалістю, а глибиною. URL: <https://suspilne.media/amp/416601-son-treba-polipsuvati-ne-trivalistu-a-glibinou-likar-somnolog-rozpoviv-ak-spati-sob-visipatisa/> (дата звернення: 30.08.2023).
2. Поліщук Я. Ars masacrae, або про те, чи є поезія на війні. *Час теперішній*. 2016. №7. 3-9 URL: <https://il-journal.com/index.php/journal/article/download/288/168/> (дата звернення: 30.08.2023).
3. Ронні Ховард. Як пов'язані сон та стрес. URL: <https://deltasport.ua/ua/articles/nike-brand/kak-svyazany-son-i-stress/> (дата звернення: 28.08.2023).
4. Чех А. Точка нуль. Харків: «Віват», 2017. 224 с.

**ПРИЙОМ КОМПЕНСАЦІЇ ЯК ЗАСІБ
ПЕРЕКЛАДЦЬКОГО МИСТЕЦТВА У РОМАНІ «РЕКРЕАЦІЇ»
Ю. АНДРУХОВИЧА**

Скалацька Катерина Сергіївна
студентка СВО магістр
(Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського)

Компенсація як одна із перекладацьких трансформацій дозволяє зберегти індивідуальну оригінальність вихідного тексту. Завдяки цьому прийому перекладач отримує можливість не лише повно відтворити його ідею, стилістичні особливості, а й відтворити побут епохи та країни, якій належить текст. Таким чином, дана трансформація застосовується, щоб компенсувати втрати, які неминуче виникають у процесі перекладу. Компенсація – це техніка перекладу, при якій елементи вихідного тексту, втрачені під час перекладу, відтворюються в цільовому тексті іншим, хоча й подібним способом, щоб компенсувати семантичні втрати. Іншими словами, це заміна неперекладних елементів вихідного тексту подібними елементами, які мають компенсувати втрату інформації та здатні справити аналогічний ефект на читача цільового тексту [1, с. 16].

Враховуючи той факт, що процес перекладу вихідного тексту в цільовий текст буквально завжди пов'язаний з деякими втратами, майстерність перекладача передбачає вміння знаходити відповідні способи компенсувати втрати, щоб досягти в кінцевому результаті найвищого рівня еквівалентності перекладу.

При перекладі художнього тексту широко використовується метод адекватних заміन, який полягає в тому, що для максимально точного відтворення думок письменника перекладач повинен відмовитися від словникових відповідностей або словникового перекладу. У цих випадках завдання перекладача полягає насамперед у пошуку вирішення проблеми з точки зору цілого: змісту, ідеї та стилю вихідного тексту [2].

Безсумнівно, у вихідному тексті є деякі елементи, які надто важко повністю відтворити цільовою мовою. Таким чином, можна говорити про неминучі втрати в процесі перекладу, хоча майстерність перекладача полягає в тому, щоб або мінімізувати такі неминучі втрати шляхом здійснення адекватних замін за допомогою перекладацьких прийомів, або хоча б частково поповнити втрати.

Під час перекладу художнього тексту завданням перекладу є не лише збереження змісту вихідного тексту, а й його стилістичних та експресивних особливостей. Завдяки компенсації як одному з прийомів перекладу всі «нестандартні» елементи мови можуть бути відтворені мовою перекладу, а отже, досягається комунікативна еквівалентність багатомовних текстів. Універсальних правил компенсації втрат у процесі перекладу не існує. Перекладач в кожному окремому випадку знаходить найбільш вдале вирішення проблеми, відповідно до:

- завдань,
- ситуації,
- стратегії,
- мовної інтуїції тощо [3].

Пропонуємо розглянути на прикладах, як перекладач Марко Павлишин використав прийом компенсації при роботі з оригіналом роману Юрія Андруховича «Рекреації». Одним з них є:

Не жвинди! Ми мусимо повечеряти. А тоді вже в готель [4].

Stop nagging! We've got to have dinner. Then we'll go to the hotel [5].

Лайливі слова перекладач компенсує при перекладі лайливими словами зі схожим значенням з англійської мови. *Не жвинди* має значення «настирливо, набридливо, наполегливо випрошувати щось». Перекладач компенсує англійським словом *nagging*, яке має значення «постійно змушувати когось щось робити».

Розглянемо ще один приклад:

*У кутку зали ви запитіли вельми інтимний столик, за яким і сидів той **грубас** у товаристві ще кількох таких самих **тевалів**, щоправда, децю молодших віком* [4].

*In the corner of the room you noticed a secluded table at which this **oaf** was seated with several other **thugs** who looked rather like him, if somewhat younger* [5].

В українській мові слово *грубас* має значення «товстий, огрядний чоловік». Перекладач застосовує компенсацію словом *oaf*, яке має значення «чоловік грубий або незграбний і нерозумний». Також за допомогою компенсації перекладається сленгові одиниця *теваль*, яке має значення «велика неповоротка, незграбна людина». Перекладач використовує при перекладі слово *thugs*, яке має значення «жорстока, агресивна людина».

Отже, можемо зробити висновок, що компенсація – це прийом, який допомагає зберегти емоційну наповненість тексту та інтенцію автора. У перекладі, що стосується компенсації, перекладач повинен знати, з якою одиницею перекладу він має справу, щоб визначити ефект, який потрібно компенсувати. Твори Юрія Андруховича наповнені різними стилістичними елементами, які часом буває неможливо передати іншою мовою, не використавши прийому компенсації.

Література

1. Зорівчак Р. П. Реалія в художньому мовленні: перекладознавчий аспект. Львів: Іноземна філологія, 1994. 286 с.
2. Ключковська Я. На святі воскресяючого духу. Слово і час. 1997. № 12. С. 107–109.
3. Мовчан Б.В. Еволюція відтворення фразеології в українському художньому перекладі ХХ–ХХІ ст. Актуальні проблеми української лінгвістики : теорія і практика. К.: Видавництво Київського університету, 2015. Вип. 31. С. 95–113.
4. Андрухович Ю. І. Рекреації. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2005.
5. Andrukhovych Yu. Recreations. Translated and with an introduction by Marko Pavlyshyn. Edmonton. Toronto: Canadian Institute of Ukrainian Studies Press, 1998.

Development of the Educational System: European Vector

Collection of abstracts

Responsible for computer typesetting – Serhii Onyshchenko

The authors are responsible for the selection, accuracy of the facts, quotations and other information

Printed from the original layout provided by the author

DEL c.z. Strojírenská 38, 591 01 Žďár nad Sázavou,

CZECH REPUBLIC